

891.99

7m - 64

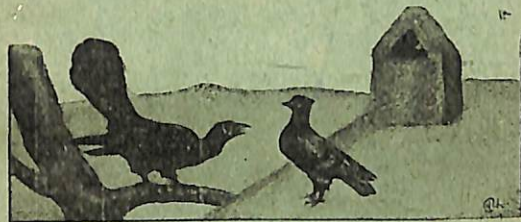
891.542-191

Խ-65

Ա. Թ. Ա. Բ. Է. Կ. Խ. Ն. Կ. Ո. Յ. Ե. Ա. Ն.

ԱՌԱԿՆԵՐ

Առակներ են հին օտերից,
բայց եւ գրի առայ նորից
Ա. Խ.

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս
Էլեկտրատպ. Ն. Ազանեանի. Պոլից 7.
1917

19 NOV 2011
ՀՈՎԿԱՍԻ ՀԱՅՈՑ ՀԲԱՏ. ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆ ԿՅԻՆ

834.99
10-64

ԱԹԱԲԷԿ ԽՆԿՈՅԵԱՆ

Ա.Մ.

ԱՌԱՎՆԵՐ

1001
1924

Առաջինը եմ կից օրերից,
բայց՝ ես գրի առայ՝ նորից:
Ա. Ե.

Թ Ի Յ Լ Ի Չ
Տպ. Ն. Ազատեանի. Պոլից. 7.
1917

111

13 1901

39721

ԱԹԱԲԷԳ ԽՆԿՈՅԵԱՆ

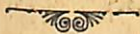

Աբուրն ու Մարգարիտը

ԱՔԼՈՐՆ ՈՒ ՄԱՐԳԱՐԻՏԸ

Օրւան մէկը մի աքլոր
 Քշուշ-մշուշ անելիս,
 Տեսաւ մի հատ մարգարիտ
 Աղբի միջին փայլելիս:
 Կոցեց, ասաւ. «Էս ի՞նչ է,
 Ինձ հարցնես՝ ոչինչ է.
 Այ, վայը տամ էն մարդին,
 Որ գին կը տայ մարգարտին-
 Իսկ ինձ համար մի գարին
 Արժէր էսպէս հազարին:

ՃՊՈՒՌՆ ՈՒ ՄՐՋԻՒՆԸ

Թռի-վռի մի ճպուռ
 Ողջ ամառը շուռ ու մուռ,
 Երգեց, ճռռաց
 Ճրոճրոաց:

Ով որ փքւի,
 Նա կը չքւի:

ԿԿՈՒՆ ՈՒ ՏԱՏՐԱԿԸ

Ծառի վրայ տխուր կկուն
 Հա կրկնում էր անվերջ կո՛ւ-կո՛ւն:
 — Կկո՛ւ քուրիկ,
 Հերիք, հերիք
 Կո՛ւ-կո՛ւ անես,
 Հոգի հանես:
 — Այ բախտաւոր ընկեր տատրակ,
 Սիրտս լինէր գրած տետրակ.
 Մի կարգայիր ամեն էջը,
 Տեսնէիր թէ ինչ կայ մէջը:
 Դու չես տեսել
 Զիգրի մրմուռ,
 Դու չես չափել
 Արցունք բուռ-բուռ.
 Դու չես թափել
 Ցաւից փետուր:
 Ա՛խ, վա՛խ...
 Գարնանը վաղ

Եկ ձու ածի,
 Ձագ ունեցի,
 Վերջը մենակ,
 Միաբընակ,
 Սև ձանձրոյթից
 Քո սև սրտից
 Կրկու կանչի,
 Ու քեզ տանջի:
 Երնէկ հաւին—
 Իսձնից լաւին,
 Բաղին, Սագին.
 Ձագերն անգին
 Հեռանում չեն
 Մօրը մօտից,
 Ոնց թէ կապ են
 Ոտը ոտից:

Իմ ձագերը սիրո՞ւն, սիրո՞ւն,
 Իրենց մօրը որ չեն սիրո՞ւմ:
 — Կկու քուրիկ, թէ որ ճիշտ է,
 Սիրող մօրը սաստիկ վիշտ է.
 Բայց, քուրիկ ջան,
 Գարուն, ամառ,

Միշտ անդադար
 Թռչկոտում ես
 Հա ծառից ծառ:
 Ոչ տուն ունիս,
 Ոչ բուն ունիս,
 Էլ սրտեղ դու
 Ածեցիր ձու,
 Ձագ հանեցիր
 Ու թոցրիբ:
 — Խելքից դարտակ
 Ցանցառ տատրակ,
 Նախանձ, չրկամ,
 Բա ման չը գամ...
 Ի՞նչ գարունը
 Ծալապատիկ
 Ընկնեմ բունը
 Հա տիկ, տիտիկ,
 Պատռեմ սրտիկ:
 Քիչ կան դաշտում
 Այլոց բնեք,
 Նրանց մէկում
 Դրի ձևեր:

—էդ է, կկո՛ւ,
Որ չի
Լինի

Մինդ երկու:

Ով չունենայ իրա տունը,

Ով չունենայ իրա բունը,

Չածի ձևն,

Նստի վրան,

Հոգս չը տանի,

Չազ չը հանի,

Կո՛ւ-կո՛ւ կանի:

Կկուն ու Տարակը:

○○○○○

ՆԱՊԱՍՏԱԿՆԵՐԸ

Նապաստակներն ամբողջ ցեղով
Անտառի մէջ արին ժողով:

Եւ ժողովում մի ծեր Շլդիկ
Ասաւ. «Լսէք, մեծ ու պստիկ.

Շունը հաջէ,
Քամին փռչէ,
Ամպը գողայ,
Մուկը ճռայ,
Մեր էս ցեղը
Հա կը դողայ:

Էսպէս ապրել չի կարելի

էս աշխարհում չարիքով լի.

Չարն ու բարին աշխարհի հետ,

Թողնենք գնանք, լցենք մի գետ:

Շլդիկները՝ ո՛չ այս, ո՛չ այն,

Ելան ընկան մահի ճամփան.

Հէնց որ եկան գետին մօտիկ,

էն գորտերը, մեծ ու պստիկ,

Խառնիխուռը

Ընկան ջուրը:

Իսկոյն այդտեղ մի այլ Շլդիկ՝

— Դարձէք, կանչեց պապիս որդիք,

էլ մի կախէք ձեր բթերը,

Մեզնից վախկոտ են գորտերը:

1001
1921

Նապաստակներ:

Գ Ո Ր Տ Ը

Լքուն,

Փքուն

Գորտը կռուան

Ջրհորումը

Ջրի վրան,

Իր չորս կողմը

Աչք ածելով,

Ասաւ. «Կասեն՝

Մեծ է ծովը.

Չորս թիզ չըկայ

Իմ թգովը»:

ԳՈՐՏՆ ՈՒ ԱԳՈՒԱԻԸ

Գորտը ընկած ցամաք առուն

կըրկոում էր ու կըրկոում:

— Քիչ կրկըռն, այ գորտ քեռի,

Աշուն կըգայ, ջուր կը բերի,

Յոյս էր տալիս մի ծեր ագռաւ:

«Է, ինչ անեմ, սիրտս վառաւ,
Մինչև ցամաք առուն ջուր գայ,
Գորտի աչքն էլ հօ դուրս կը գայ:

Գորտն ու Ագռաւը:

ԱՄՊՆ ՈՒ ՍԱՐԸ

Ոչ մի կաթիլ թոն չը տալով
Երաշտից սով մեծ գաւառին,
Ամպը վերից զիլ սահելով
Գնաց հասաւ ովկեան ծովին:

Այնտեղ վերից

Մխլեց,

Կախեց,

Ուզածի պէս

Թափեց,

Չափեց,

Ու կանգնելով ծեր սարի գէմ՝
— Տես՛ր, գոչեց, ինչ առատ եմ:
— Վայ քո ճարը,
Ասաւ սարը:

Մեծ բան արաւ:

Ծոփն էր ծարաւ:

Մի մեծ գաւառ մատնեց սովին,
Թո՛նը բերեց, յանձնեց ծովին:

•••••

ԽԵՏԵՄՈՐԹՆ ՈՒ ԳՈՐՏԸ

— Մօրդ գլխին հող ու մոխիր,
Անուշ որդիս, քայլքդ փոխիր:

Որդի ծնայ,

Կրակն ընկայ:

Ծուռափիկ-մուռափիկ որ ման չի գայ

Միահանգի,

Միրտ կը ճաքի,

Ասաւ ձագին խեցեմորթը:

Լսեց գորտը:

Ասաւ. «Բո՛յրիկ,

Դու էլ հերիք...

Կուզես պահի, կուզես մորթի,
Մուռտիկ մօրից, ծուռտիկ որդի»։

ՔԱՄԻՆ ՈՒ ՄԱՐԱԳԸ

Քամին վազեց արագ, արագ,
Կանգնեց կանչեց. «Մարագ, մարագ»,
Հօ գիտես՝ ինչ ոյժի տէր եմ.
Դուռդ լայն բաց, դարման բերեմ»։
Մարագը թէ՛ «Գնա՛ բանիդ,
Ես կարօտ չեմ քո դարմանիդ.
Քո դարմանը թող քեզ լինի,
Իմ դարմանը դու մի տանի»։

ՓԱՅՏԱՀԱՏՆ ՈՒ ՄԱՀԸ

Ծերն հազալով, կղտալով,
Թոյլ ծնկներին զօռ տալով,
Մէջքից ցախը վեր առաւ,
Նստեց վրան սուգ արաւ.

Փայտահատն ու մահը:

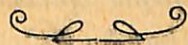

— Ես տուն ունեմ,
 Իռու չունի,
 Թոնիր ունեմ,
 Թուփ չունի:
 Ձիւնն է ծածկել դոնախս,
 Փայտն է մաշկել կոնախս:
 Ես ծեր... անցած...
 Տնով քաղցած.
 Հա մերկ, հա գուրկ...
 Տալիք ու տուրք,
 Խարձ ու խարած,
 Հեզուս է կարձ...
 Վայ, վայ, վայ, վայ,
 Ո՞ւր ես, սե՛ մահ...
 Այսպէս ապրուստ...
 Մին էլ՝ պուպուստ
 Մահը թէ՛ «Հայ,
 Ծերուկ, ինչ կայ»:
 — Ասուած վկայ,
 Աշինչ չը կայ.—
 Ճաքած լեղին,
 Մոմից դեղին,

Կրմկմալով
 Հեզւին տալով
 Ծերուկն ասաւ. — մինը չըկար,
 Որ էս փայտը շալախ տար:
 Ապրես, տեսար՝
 Ի՛նչ շուտ հասար.
 Բան մի կարծի,
 Փայտն ինձ բարձի
 Ու յետ դարձի:

ԱՔԱՂԱՂՆ ՈՒ ԿՏՈՒՐԸ

Մի աքաղաղ կարմրապէծիկ,
 Իր ոտները երկար ու ձիգ,
 Կտրին տալով փուեց, ձգեց
 Ու զարմանքով մի հարց տուց.
 — Էս հնց է որ, Տէր, Բ՛րդմեղայ,
 Էս կտուրը փուլ չի գալիս:

Մի մարդ ցոյց տուր

Պահւեմ մօտը:

—Այ ցեղակից, գոչեց կատուն,
Գնա՛ մոտիւ Մարօեկց տուն.

Նա չափազանց բարի կին է:

—Ես էլ գիտեմ, որ անգին է,
Բայց որ նրա հորթն եմ կերել...

—Բկիդ կանգնէր, լաւ չես արել.
Որ էդպէս է,

Այ ամաչկոտ,
Յովսէփի մօտ...

—է՛, ի՛նչ ասեմ, էս ամառը
Յանկարծ չուտեմ նրա գառը:

—Ո՛ւմ ասեմ էլ...

Հա՛, մեր Զաքին.

—էս գարնանն էլ

Նրա մաքին...

—Ո՛վ մնաց էլ.

Հա՛, էրէցը:

—էս աշնանն էլ

Նրա էծը...

—Այ, դու ուտես

Զոռի մեծը:

Քանիսն եղաւ.

Հինգը... վեցը...

Ի՛նչ երեսով

Գիւղը մտար.

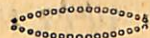
Տեղ չը գտար:

Գիւղն յիմար է

Որ թշնամուն պատսպարէ:

Ո՛վ ինչ բըթի,

է՛ն կը խըթի:

ԼՈՐՆ ՈՒ ԹՈՉՆՈՐԱԸ

Աշնան դէմ, դուրսը,

Ճարպիկ թռչնորսը

Թակարդ էր դնում,

Որ թռչուն որսայ:

—էդ ի՛նչ ես անում,

Վարպետ, ինձ ասա՛,

Կանգնելով բարդին

Լորն ասաւ մարդին:

— Իսչ եմ անձում...
 Աչքերդ բոնուս են.
 Քաղաք եմ շինում,
 Որ թռչունները
 Յրտից չը մրսեն:
 — Քաղաք... հը... այ գուժ,
 Երանի հոգուդ.
 Գամ նայեմ մի քիչ,
 Գրեմ բնակիչ:
 Լնրը ոտ, ոտ առաջեց,
 Թակարդն ընկաւ, հառաչեց.
 — Ա՛յ, գլխիդ չողի
 Շէնքդ, անհոգի.
 Շինում ես ծուղակ,
 Անւանում քաղաք:

ՈՐՍՈՐԴ ԿԱՊԱՍՏԱԿԸ

Զանազան
 Տեսակ գազան
 Մի օր արջին
 Դաշտի միջին

Կալ մէջ արին, խեղդոտեցին
 Ու բաժանել սկսեցին:
 Նապաստակն էլ դրանց միջից,
 Քաշեց արջի մի ականջից:
 — Սրան մտիկ.
 Է՞ս ինչ, Շլդիկ,
 Դո՞ւ որտեղից մեր մէջ ընկար,
 Որս անելիս հետքդ չըկար:
 — Է՛, եղբայրներ, զարթնէք քնից.
 Բա ո՞վ էր, ո՞վ
 Արջին գողով
 Սարից, ձորից,
 Խոր անտառից
 Հանեց, գցեց ձեր ճանկերը.
 Էն ես չէի, ձեր ընկերը,
 Պատասխանեց նապաստակը
 Կէս ականջը թաթի տակը:
 Սուտ պարծանքը անվիճելի
 Թւաց խմբին, շատ հաճելի.
 Ուստի տւին իր պահանջը,
 Թաթի տակի կէս ականջը:

Կ Ր Ի Ա Ն

- Գիտե՛ս այնպէս մի կենդանի,
 Որ իր տունը մէջքին տանի:
 — Գիտե՛մ, այո՛, դա կրիան է.
 — Թէ որ գիտես, այդ ի՛նչ բան է:
 — Իսկոյն կասե՛մ, դու իմացի.
 Կրիան ունէր մի դրացի.
 Խիստ շատախօս ու կուարար,
 Խեղճ կրիային շան օր կըտար:
 Մի օր կրիան ճարահատած
 Հայր Աստրժուն գանգատ գնաց.
 — Մեռնե՛մ, ասաւ Հայր, Քո աչքին,
 Իմ տունը դիր էս իմ մէջքին,
 Որ ինձ իսկի մօտիկ ու կից
 Էլ չունենամ ես վատ դրկից:
 Հայր Աստուածն ասաւ. «Բարի,
 Տունդ մէջքիդ միշտ ման արի»:

ԲԱՐԵՍԻՐՏ ԱՂԻԵՍԸ

Ծառի վրա երեք ձագ,
 Իսկ աղւէսը ծառի տակ
 Պարզել է ու լալիս,
 Թաթով գլխին է տալիս.
 — Աշխարհը սուր է դառել,
 Արիւնը ջուր է դառել.
 Ո՛րսորդ, քո աչքը դուրս գայ,
 Սրանից էլ մեղք բան կա՞յ.
 Սպանեցիր խեղճ մօրը,
 Չագերն ընկան էս օրը.
 Բսի միջին սոված են,
 Ա՛խ, ի՛նչ տեսակ ձայն կածեն,
 Իմ կոյր աչքը տեսնում է,
 Ասա՛, ձեռքս էլ հասնո՞ւմ է,
 Որ մի կըտե՛մ որբերին,
 Բարձր ծառի կատարին:
 Ա՛յ թռչուններ,
 Թևաւորներ,
 Որ ձեզ չասե՛մ,
 Էլ ո՞ւմ ասե՛մ.

Որբիկներին էս անմարիկ
 Կտէք, Նրէք, արէք բարիք.
 Մի թողէք որ սովից մեռնեն,
 Թո՛ղ մեծանան, թևեր առնեն:
 Կկո՛ւ, այ, քեզ պատրաստի բուն,
 Երեք ձագի մայր եղի՛ր դուն.

Քեզնից փետուր
 Տակները տուր,
 Դաշտից բան բեր,
 Պահիր որբեր:
 Դո՛ւ, Տատրակիկ,
 Հէնց բան արա
 Խղճի մօտիկ,
 Այ, փոխանակ օղամիջի
 Տաղի, խաղի, ել և էջի,
 Իջիր դաշտեր,
 Կրիր որդեր,
 Տո՛ւր ձագերին
 Խեղճ ու անտէր:
 Դո՛ւ, Ա՛ղունիկ,
 Գթնա՛մարիկ,

Շատ լաւ գիտես
 Ձագի կարիք:
 Խղճա՛ հոգիս, երեք ձագին,
 Խղճա՛ ու առ թևիդ տակին:
 Եւ դո՛ւ, Ծի՛ծեռ,
 Չես խղճում գեռ,
 Երբ լաց, հառաջ
 Աչքիդ առաջ
 Դաշտն է առել
 Ու ինձ վառել:
 Դո՛ւ էլ, Սո՛խակ,
 Խղճի ընկեր,
 Կերի տեղակ
 Ասա՛ երգեր:
 Երբ որ փչի մեղմ՝ գեփիււոր՝
 Ծառ, ծաղկի անուշ հիւրը,
 Դու էլ հետը, ծառի ճիւղքին
 Նանիկ ասա՛ երեք ձագին.
 Երեք ձագին
 Խեղճ ու մոլոր,
 Անուշ ձայնով
 Օրճօր, օրճօր:

Թեւաւորներ,
 Սեւաւորներ,
 Ես ինչ ասնեմ ձեր խղճերին,
 Որ չէք օգնում էս խեղճերին,
 Ա՛խ, խլանամ,
 Ա՛խ, կուրանամ,
 էս կսկիծը ո՞նց մոռանամ:
 Գոնէ տատմօր ձայնը լսեն,
 Բնի միջին էլ չըսպասեն,
 Ծառից իջնեն, շոյեմ, շահեմ,
 Աչքիս լոյսի նման պահեմ:
 Ի՛մ սանիկներ,
 Ի՛մ ջանիկներ,
 Նախշուն ճուտեր,
 Քաղցած, անտէր,
 Գիրկս արիք,
 Ձեզ սփոփեմ,
 Արցունքս հերիք
 Չափեմ, թափեմ:
 էս խօսքի հետ երեք ձագը
 Բնից ընկան ծառի տակը.

Տատմէրն էնտեղ հափ ու հուփ,
 Չագերն արաւ ափ ու խուփ:

ԿԱՂՆԻՆ ՈՒ ԵՂԵԳԸ

— Ա՛յ եղէգ,
 Ի՛նչ ցեղ էք,
 Ասաւ անագին
 Կաղնին եղէգին:
 — Քո ոյժն ի՛նչ է...
 Որ քամին փչէ,
 Կամ պէտք է դողաս,
 Կամ փուես, սողաս.
 Էն ինչ ծիծեռն է
 Քեզ համար բեռն է:
 Խլէգ
 ու
 Ճլէգ,
 Մասիս սարն եմ, տես,
 Արևը, գիտէս,
 Չի հասնում գօտիս,
 Մըրիկը՝ ոտիս.

Գայիր, էլի,

Ո՛ղորմելի,

Իմ ոտների տակ բուսնէիր,
Վաս եղանակ չը տեսնէիր...

Խօսքը բերնում,

Մին էլ օգում,

Մթառորտում

Որոտ, ճայթոց,

Ամպի պայթոց,

Կայծակ անեղ,

Կարկուտ, հեղեղ.

Ու էդ ժամին

Դիւտտ քամին

Փնչուն,

Վրչուն

Իրան առած,

Մի սոսկալի մրրիկ դառած,

Զլեց,

Խլեց

Կաղնին տակից

Ու երկնքի-եօթը յարկից

Որ չը շփեց

Ցածի ժայռին,

Փշրեց, թափեց

էն թշւառին:

ԿԿՈՒՆ ԵՒ ԱՓԼՈՐԸ

Չնաշխարհիկ,

Իմ աքլորիկ,

Չայնդ զիւ-զիւ,

Ոսկին ծիւ-ծիւ:

Երգերիդ մէջ

Բիւր ելևէջ:

— Կկնւ քուրիկ,

Հուրիկ, բուրիկ,

Քո ձայն էլ է

Հաւ գեղգեղում,

Ծոր է տալիս

Ու մղմղում:

Երգ եմ լսել

Ես շատ ու քիչ,

Կհուն և Աքլորը:

Բայց չեմ տեսել
Քեզ պէս երգիչ:
— Ոսկեփետուր,
Ասուածատուր,
Կուզեմ
Լսեմ

Չայնդ անսպառ
Միշտ, անդատար,
Թէկուզ մի դար:
— Պուճպուճուրիկ,
Մի պուա ջրիկ,
Կկո՛ւ քուրիկ,
Երբու՛մ եմ ես՝
Որ լու՛մ ես
Էսչափ, պո՛ւճուր,
Ըսպասելով իմ աչքերը
Կարու՛մ են ջուր:

Ո՞րտեղից է քեզ այդպէս ձայն,
Մաքուր, քնքուշ ու զնգզնգան,
Դուք էդպէս էք
Ամբողջ ցեղով,
Մի բուռ բան էք

Թէև տեղով,
Բայց ձեր երգը
Խիստ յաջողակ,
Չունի, չունի
Ոչ մի սոխակ:
— Գոհ եմ քեզնից,
Ձիւան աքլոր.
Խղճով ասենք,
Դու միայր
Լաւ ես երգում
Իրախտահաւից,
Թռչունների
Լաւի լաւից.
Ողջ աշխարհը
Խօսքիս վկայ,
Քեզպէս երգիչ
Չըկայ, չըկայ:
Այդտեղ ծիտը՝
Ծիտիկ-միտիկ
Ասաւ՝ «Հլա՛
Սրանց մըտիկ,
Ի՛նչ լաւ գիտեն

Իրար եղել.
Ասա թողնի՛ր
Պակաս տեղ էլ.
է՛, լաւ, հերիք իրար գովէք,
Աշխարհ գիտէ թէ դուք սով էք:

ՈՒՂՏԻ ԱՎԱՆՋՆԵՐԸ

Ուղտը մի օր զանգատ, բողոք,
Հայր Աստծուն թէ՛ — Անողոր,
Հորթն որ հորթ է, մողին մողի,
Չես ստեղծել առանց պողի:
Նայիր լէնքիս
Ու երկէնքիս,
էս իմ շէնքիս
Ու շնորհքիս.
Ինձպէս ուղտը առանց պողի,
Ռ՛նց ետ ածեմ շուն ու թագի:
Աստուած ուղտին թէ՛ — Ա՛յ պոլոզ,
Ականջ տւի, հիմի էլ պո՞զ.
Ականջներդ էլ թո՞ղ մանրանան,
Իրենց տեղում չորնան մնան:

ՆԱԴԱՏԱԿՆ ՈՒ ՏԱՏՐԱԿ

Զըգիտեմ ո՛վ
 Սուր պոզերով՝
 Քնած տեղը առանձին
 Հարւածել էր առիւծին:
 Արքան փչեց իր փողը.
 —Վայ, նանի ջան, իմ կողը,
 Գլխին պոզեր կրողը
 էլ չը մնայ իմ հողը.
 Այոս՝ այո՛, ոչս՝ ոչ:
 Մին էլ ընկաւ քոչէ քոչ—
 Յուլ, այծ, եղնիկ, եղջերու,
 Պողաւորներ՝ էգ, արու,
 Փախան, մտան ծակէ ծակ
 Զագը անտէր, մէրն անձագ
 Նապաստակն էլ լալագին
 Գնաց ասաւ տատրակին.
 —Մնաս բարով, քաւորկին,

Պէտք է գնամ,
 Ի՞նչպէս մնամ.
 Ականջներիս էս շուքը
 Զորացրեց իմ թուքը:
 —Իրանից ի՞նչ...
 —Զոռը քո պինջ.
 Բա չը գիտեմ,
 Այ թոչուն,
 Քանի լրտես
 Կայ շրջուն,
 Ականջներս որ մեծ են,
 Սուր-սուր պոզեր պիտ կարծեն.
 Իէհ, դո՛ւ ասա, ո՞նց մնամ,
 Մնաս բարսով, գամ, չըգամ:

•••••

ԱՂԻԵՍՆ ՈՒ ԷՃԸ

Աղւէսն ասաւ, «է՛շ բեռի,
 Ի՞նչ ես բռնել վերվերի»:
 Է՛շը թէ՛—Սո՛ւս, մեր տղայ,
 Ես որ մօրից նոր եղայ,
 Մի տեսնէիր առիւծին,

Ես ինչ գիտեմ քանի ծին
 Հիւանդ ընկել է այրում,
 Վերջին օրերն է համրում:
 Ով անցնում է մօտովը
 Հարւածում է ոտովը:
 Էլ չը մնաց կենդանի,
 Որ էր վրէժը չըհանի:
 —Քեռի, բա դ՞նչ ինչ արիր,
 Դու էլ վրէժդ հանեցիր.
 —Բա կարծում ես մնացի՞,
 Ես էլ նրան մի քացի:

ԳԻՒՂԱՅԻՆ ՈՒ ԾԱՌԸ

Փայտհատ Մոսին

Կացինն ուսին

Մտաւ անտառ:

— Հոգիս, — ասաւ, — նրան մի ծառ,
 Դալար մնան քո կռները.
 Կացինդ սոռ, էս ծառերը
 Իմ բոլորից ջարդիր, զատ-զատ,
 Ինձ չեն թողնում բուսնեմ ազատ:

Տէս, կապել են գլխիս կամար,
 Արև չըկայ խեղճիս համար.
 Էս միթան մէջ խոնաւ, նեխւած,
 Արմատներիս տեղը նեղւած,
 Ի՞նչպէս կարող եմ զօրանալ,
 Շրջակայքի զարդը դառնալ:
 Կացինն առաւ փայտհատ Մոսին.
 Հա էս ծառին, հա միւսին,
 Ծառի շուրջը լայն ու արձակ
 Մի տեղ բացեց, շատ ընդարձակ:
 Բայց խնդումը շատ չը տեկց
 Ու լաւ օրւան վատն հետեկց.
 Հա արևը ծառը մըկեց,
 Հա կարկուտը ճիւղքից զրկեց.
 Ու մի օր էլ քամին սաստիկ
 Կոտրեց ծառը չարբաստիկ:

ԱՐՄԱՏՆԵՐՆ ՈՒ ՏԵՐԵՒՆԵՐԸ

Տերևները ծառի ծէրին
 Ատում էին գեփիւռներին.
 — Բա էս հովտի արդն ու գարդը
 Մենք չենք ու մեր խիտ սաղարթը.
 Ի՞նչ կը լինէր ծառի հալը,
 Թէ չը լինէր մեր հով տալը:
 Ամռան շոքին,
 Ամռան տաքին
 էս ծառի մօտ ո՞վ կը գայ, ո՞վ,
 Թէ որ չը տանք մենք հով ու զով:
 Արշալոյսին,
 Վերջալոյսին
 Մեր մէջ սոխակն երգ չէր ասի,
 Դուք գեփիւռներ,
 Համասփուռներ,
 Մեզ հետ երկար չէիք խօսի:
 — Բաժին չունենաք այդ պարծանքից
 Ձայներ եկան ծառի տակից:
 — Ո՞վ է, ասին տերևները.

— Այդպէս բազմած վերևները,
 Բա դուք իսկի չէք ամաչում,
 Որ մեզ երբէք չէք ճանաչում:
 Ձեր ծնունդը,
 Ձեր սնունդը՝
 Դարուն գալիս
 Ո՞վ է տալիս:
 Մենք այս ծառի արմատներն ենք,
 Ձեր ու ծառի գլխի տէրն ենք.
 Ի՞նչ էք, ի՞նչ չէք,
 Կանաչեցէք,
 Բայց այս բանը լաւ իմացէք.
 Տերևներն են գնացական,
 Արմատները մ'նացական,
 Արմատներն որ չորանան,
 Ծառ ու տերև ո՞ւր կը մնան:

Գ ա ո ը :

Գ Ա Ռ Ը

Է՛, ինչ ասեմ գառան մասին.—
 Հաջանները՝ գայլ է, ասին,
 Վրայ հասան գզգզեցին,
 Բուրդը-մուրդը խզրզեցին,
 Ու կախ տւին ծիւա-ծիւա:
 Լաւ էր հլա
 Հովիւը շուտ վրայ հասաւ,
 Գրկեց,
 Փրկեց,
 Պաչեց, ասաւ.
 — Այ իմ բժիկ,
 Այ իմ գժիկ,
 Գայլի մորթով ինչո՞ւ լսայտաս,
 Որ քո մորթն էլ շներին տաս:

ՍԱՐԳՆ ՈՒ ՄԵՂՈՒՆ

Վաճառահանն իր խանութում
 Կտաւ ծախում, փող էր դատում:
 —Վայ, ես ջուլհակ—ասաւ սարղը,—
 Կտաւ ծախէ յիմար մարղը:
 Մի գիշեր գայ բարով-խէրով,
 Կտաւ գործեմ ես թոփերով:
 Ու խանութում, իրեն տանը
 Սարղը հիմնեց իր ոստայնը.

Հանեց իլիկ,
 Մանեց թելիկ,
 Քաշեց լէնքը
 Ու էրկէնքը.
 Ելաւ, մտաւ,
 Գործեց կտաւ
 Այնպէս արագ,
 Այնպէս բարակ...
 Հուսաբացին
 Դուռը բացին,

Մտան խանութ,
 Մէջն աւելեցին,
 Պատ, լուսամուտ
 Որ սրբեցին,
 Սարղին բնով
 Դուրս գցեցին:

—Մեղա՛, գոչեց կատղած սարղը,
 Քա նախանձ չէ՞ այս չար մարղը.
 Դէհ, ճիշտն ասա, քո աչքումը
 Ո՞ւմ կտանն է բարակչո՞ւմը,
 Էս սարղինը,
 Թէ՞ մարղինը:

—Քոնն է բարակ, վարպետ
 սարղիկ,

Ասաւ մեղուն.—բայց որ մարղիկ
 Քո կտաւից շոր չեն կարում.
 Նա բարակ է, տաք չի պահում:

ԳԱՅԼՆ ՈՒ ԱՂԱԻՆԻՆ

Մնաս բարով,—այ դրկից,—
 Գայլն է ասում Աղանուն,—
 Փուլ գայ էս կողմը հիմքից,

Ոչ հանգիստ կայ և ոչ քունս
 Մարդիկ, շներ... անօրէն,
 Մէկը մէկից անդգամ,
 Ողջը տակս կը փորեն,
 Ի՞նչպէս ազատ ես ման գամ:
 Գնամ, գնամ հեռանամ,
 Իրանց իւղառ մոռանամ:
 — Բարով գնաս, բայց թէ ուր.
 Էնպէս մի կողմ ինձ ցոյց տուր,
 Որտեղ բուրդդ չը քաշեն...
 — Այ անաշէն...

Լսած կանս Արկադեան դաշտ,
 Թէ բախտաւոր, թէ շատ մեծ.
 Այնտեղ մարդիկ խաղող, հաշտ,
 Ոչ կռիւ կայ և ոչ ծեծ:
 Իաշտն օրհնել է հէնց Տէրը,
 Կաթն են հոսում գետերը:
 Մարդիկ արիւն չեն ծծում,
 Ծները ոչ թէ կծում,
 Մինչև անգամ չեն հաջում,
 Սուերից են ամաչում:
 Ապրին այնտեղ բախտ է, բախտ.

Այնտեղ երկիր չէ, այլ դրախտ:
 Մի երկիր է երջանիկ,
 Մնաս բարով, այ ջանիկ:
 — Բարի ճամփա...
 Հա հապա
 Ատամներդ...
 Էլի՛ հետդ...

Ի՞նչ, թողնե՛մ, սուս, սուս:
 — Որ էդպէս է, անքիս լոյս,
 Սաղ չի մնար քո մորթին
 Թռչունն ասաւ ճամբորդին:

Գայլն ու Աղաւնին:

Վարդան 17/18
 1908
 29
 Գայլն ու Աղաւնին
 Էլի հետդ
 Գայլն ու Աղաւնին

**ՇՈՒՆԸ, ՄՍԱՐԳԸ, ԲԱԶԷՆ,
ԿԱՏՈՒՆ**

Շունը, Մարդը, Բազէն, Կատուն
Ընկերացան, եղան մի տուն.
Երգւեցին նրանք,
Ասին՝ քանի կանք,
Անբաժան մնանք
Եւ իրար համար
Միշտ մահ ու մեռ տանք:
Ապրինք միասին, մեռնինք միասին:
Հիմա պատմենք զբանց մասին,
Այդ շորսի:
Չորսով գնացին որսի.
Շատ գնացին, քիչ գնացին՝
յոգնեցին,
Գետի ափին վեր թափւեցին,
քնեցին.
Մին էլ յանկարծ
Բերանը բաց
Մի արջ պրծաւ մօտ անտառից:

Ընկերներից
Բազէն թուաւ դէպի վեր, Կատուն՝
անտառ,

Մարդը վախից լեղապատառ
Այն է շունչը փչում էր...
Բայց ինչ խօսքի տէր Շունն էր,
Կռիւ մղեց արջի հետ,
Այս կողմ, այն կողմ, առաջ, ետ,
Կախեց արջի վզեցը
Պոկ չէր գալիս արջիցը:
Մարդը թողեց իր շանը,
Նա լաւ գիտէր իր բանը,
Հէնց խիստ կռւի ժամանակ,
Հրաձանը թևի տակ,
Դէպի գիւղը շիպ-շիտակ:

ԵՐԿՆՔԻՑ ԿԱՆԱԾ ՔԱՐԸ

Մի օր գոչեց հայր Արամազդ.
«Կենդանիներ, կազմ ու պատրաստ
Ով որ ունի դէմքին արատ,

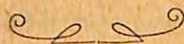

Կամ թէ մի տեղ պակաս պուստ,
 Թող գայ յայտնէ, իսկոյն ուղղեմ,
 Իր ուղածի պէս փոփոխեմ»:
 Ներկայացաւ նախ կապիկը
 Մինչև բուկը իր շապիկը՝
 — Բարի Աստուած, ասաւ, մի հատ
 Գոնէ չունեմ վրաս արատ.
 Ինձ տւել ես համ ձեռ, համ ոտ»
 Զորքոտանի արջին ամօթ.

Գունդ ու կծիկ,
 Մազի պարկ է
 Խոտի խրձիկ,
 Շատ անկարգ է:
 Եկաւ արջը իրա հանգին,
 Մի լաւ բոթեց էն կապիկին.
 «Այ կարճ շապիկ,
 Անխելք կապիկ,
 Խօսքն ասու՛մ են իրեն տեղին,
 Այ, ի՛նչ ասեմ ես ա՛յն փղին...»
 Ականջներ լօշտակ, լօշտակ,
 Երկու հատը երեք մուշտակ,
 Կնճիթն անշափ, պոչը մի մատ,

Աչքերը նեղ, կորեկի հատ»:
 Փիղն էլ եկաւ ծանրավարի,
 Կանգնեց, խօսեց փղավարի.
 «Կորչի, ասաւ, էն կէտ ձուկը,
 Կոշտ ու կոպիտ ջրի մուկը»:
 Հանդէս եկաւ և մի մըջիւն,
 Ասաւ՝ «Ի՛նչ է էս լու՛ն շրջու՛ն,
 Պստիկ, մստիկ,
 Վըստ ու վստիկ,
 Չագիս ձագն է
 Ու քեռին էլ
 Տը՛գ, մոծակն է»:

Ու տեսնելով հայր Արամազդ,
 Որ մի գին է բարակ ու հաստ,
 Երկնքիցը մի քար կախեց,
 Յետոյ դարձաւ յայտարարեց.
 «Ով որ իրեն կը հաւանի,
 Թող էս քարը գլխին ընկնի»:

Ժ Ա Ն Տ Ա Խ Տ

Կենդանեաց մէջ խիստ ժանտախտ էր
 Ձը մեռնելը շատ մեծ բախտ էր:
 Ճգնաժամ էր օրհասական,
 Ու ձայն տւեց առիւծ արքան.
 — Կենդանիներ ինչքան որ կան,
 Թող հաւաքւեն, գահիս մօտ գան»: —
 է, արքայի հրաման էր,
 Դա էլ ժանտախտի պէս բան էր.
 Սարսուռ ընկաւ դաշտ ու անտառ,
 Գազանները լեղապատառ
 Մեծ ու փոքր, բազմատարազ,
 Արջ ու յովազ,
 Վազը ու վարազ,
 Չար բորենի, աղւէս ու գայլ,
 Մէկ էլ էջը վսեմափայլ,
 Հաւաքւեցին առիւծի դէմ:
 Արքան գոչեց. «Ես ձեզ հետ եմ,
 Իմ իշխաններ, ես լաւ գիտեմ,
 Որ ձեր սրաբց արիւն կերթայ.

Եթէ բանը այսպէս գնայ,
 Այս ժանտախտին, ականջը խուլ,
 Ամբողջ ցեղով կը գնանք կուլ:
 Բայց լսեցէք, բան եմ ասում.
 Ո՞ւմ մեղքիցն է այսպէս ցասում —
 Տէրն ուղարկել մեր հեղ ցեղին,
 Մեղաւորին թէ՛ անմեղին.
 Աշխարհն առաւ ցեղիս լացը,
 Հա վառւում է չորն ու թացը:
 Եկէք, խնդրեմ, անկեղծօրէն
 Խոստովանւինք, — որս անօրէն
 Բան ենք բռնել, մեծ մեղք գործել,
 Որ վերն Աստուած է բարկացել:
 Մէկն ես, որ ձեր գլխաւորն եմ,
 Ձեր ամենից մեղաւորն եմ.
 Քանի անմեղ գառ ու ոչխար
 Ուղարկել եմ մթին աշխարհ,
 Ու հովւին էլ լեղապատառ
 Ինչպէս արել ճոթ ու պատառ:
 Սա իմ մեղքն է, ճիշտն եմ ասում,
 Որ բերել է այսպէս ցասում»: —
 Մեղքերն ասին արջ ու յովազ,

Չար բորենին, վագր ու վարազ,
Յետոյ և գայլ.

Վերջը էջը վսեմափայլ

Ասաւ. «Սա է միակ մեղս,

Արտի մօտով անցած տեղս,

Հակառակ է չարը բարուն,

Ես մի բերան զարկի գարուն...»:

Աղւէսն այդտեղ՝ լսեց, լսեց,

Ոտքի կանգնեց, մի ճառ խօսեց

Այնպէս արդար,

Այնպէս ճարտար,

Որ պիտ յիշէի հա զարէզար.

—Առէք,—ասաւ,—սուլթան ու խան,

Առէք նոյնպէս և իմ մեղան.

Ես ամենից մեղաւոր եմ,

Բայց թէ կացէք տեղաւորեմ.

Մեր արքան վէս,

Մեր արքան հեզ

Խոստովանեց իր մեղքը մեզ.

Բայց թէ խղճով եկէք դատենք,

Մեղքը վարձքից խելքով դատենք:

Լինի արքայ՝

Սոված ման գան.

Չուտէ ոչխար...:

Փնւլ գաս աշխարհ...:

Ո՛չ, Տէր Արքայ,

Ինչ ոչխար կայ,

Տէրն է տւել քեզ փայ-բաժին:

Այ ինչ ասեմ ես այն գժին,

Այն անտաշին,

Կոպիտ իշին.

Աստծու կանաչ արտը պոկէ,

Մեղքն ու վարձքը նա չը ջոկէ.

Ու մեր ցեղին այսպէս պատժէ,

Չէ, պէտք է դա կեանքով տուժէ...»:

Տեղից թռան գազանները,

Դունչ ու թաթիկ լիզանները.

Խելօք իշին գետին զրին,

Քթից բերին կերած գարին:

ԴԵՂՁԱՆԻԿՆ ՈՒ ՏԱՏՐԱԿԻԿԸ

Դեղձանիկը մի թակարդու՛մ

Ձարկու՛մ էր ու թփրտու՛մ:

Մի տատրակիկ,

Պուճուր ձագիկ

Ծիծաղու՛մ էր նրա վրայ.

— Բա ամօթ չէ, — ասու՛մ էր նա, —

Օր ցերեկով,

Բաց բաց աչքով

Ընկար այդպէս

Դու կոյրի պէս:

Ես լինէի,

Չէի խաբւի,

Իմ արեր:

Մին էլ՝ ըհը՛

Ոտն ու թևը

Գցեց ցանցը

Մնապարծը:

Տեղն էր, տեղը, էն տատրակին.

Ինչո՛ւ ծաղրեց դեղձանիկին:

ՊՈՉԱՏ ԱՂԻԵՍԸ

Փախաւ աղւէսը,

Փախաւ թակարդից,

Բայց պոչի կէսը

Թողեց նա ներսը:

Այդպէս պոչատ,

Պոչից անջատ,

Գնաց ասաւ ընկերներին.

— Այ ձեզ մատաղ, ես ձեր գերին,

Դէն գցեցէք ձեր պոչերը.

Ինչո՛ւ են պէտք այդ փուչերը:

Իրանք զարդ չեն ու զարդարանք,

Այլ մեր գլխին պատիժ, փորձանք,

Գետնի աւել,

Վազքի խափան,

Մեզ անվայել

Աւելորդ բան:

Այդտեղ մի ծեր վարպետ աղւէս

Ասաւ նրան. «Ապրիս, ապրիս,

Այ ծակամուտ թոռիս թոռը,

Այդքան չեն տայ խելքի գօռը.
 Բա քանի որ տեղն էր պոչդ,
 Ինչո՞ւ չարիք դու այդ կոչդ:

ՄԿՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎԸ

Մուկը ընկաւ դռնէդուռ
 էլ չը թողեց տուն-կտուր,
 Զահէլ-ահէլ գեղովի
 Զոջերից շոկ, տեղովի,
 Կանչեց, բերեց ժողովի,
 Թէ ինչ անեն, որ կատուէն
 Մի հնարքով ազատեն:

Եկան գեղի շոջերը,
 Երկար-բարակ պոչերը
 Մասնակցեցին խորհրդին,
 Մի մուկ խօսեց իր հերթին.
 — Լսէք, մկներ, ցեղակից,
 Զունիմ որդի, կողակից,

Տես մի անտէր ծերուկ եմ,
 Բայց պատուաւոր մի մուկ եմ.
 Պակսեց ուժը իմ ոտի,
 Պէտք է մեռնեմ անօթի.

Մովն է չոքել դռանը,
 Ախ, այն կատուն, Մռռանը,
 Մտից սատկում, տազ անում.
 Մուկ է տեսնում, վազ անում,
 Բռնում զլիսից, կախ անում,
 Թաթով տալիս, խաղ անում,
 Ուտում, քէֆը չաղ անում:
 Էսպէս զուլում ու կրակ,
 Դեռ աչքերն էլ շուխտ ճրագ.
 Բայց թէ ազնիւ մեր ցեղը
 Կորչելու չէ գուր տեղը.
 Ցաւն էլ ունի իր գեղը:

Այ, բերել եմ ես մի գանգ,
 Ծափ-ծրնգոց,
 Մէջը զնգոց.

Կատուի վզից մենք կախ տանք,
 Որ ինչքան էլ օրօրայ,
 Որ ինչքան էլ շորօրայ,

Մկների ժողովը:

[Handwritten signature]

[Handwritten signature]

[Handwritten signature]

Ստից սատկի, տազանի,
Գալն իմանանք գազանի:
է՛, զանգը ո՞վ կախ անի.

— Ալօ, դո՛ւ.

«Ալօն տանի».

— Բալօ, դո՛ւ.

«Բալօն կախէ».

— Չալօ, դո՛ւ.

«Չալօն կաղ է».

— Մսոօ, դո՛ւ.

«Մսոն կարճ է».

— Փսոօ, դո՛ւ.

«Էդ էլ խիղճ է».

— Համբօ, դո՛ւ.

«Ես տկար եմ».

— Չամբօ, դո՛ւ,

«Ասենք տարայ,

Բա որ կատուն գայ ինձ վրո՞յ»:

— Բսոն, Խսոն թո՞ղ մէկից

Բռնեն կատուն քամակից:

«Ի՞նչ է խօսում չոր գանգը.

Լաւ է դու տար էդ գանգը.

էլ ինչ Բոօ, ինչ Փստան»,
Ճստաց Բոօն ճստճրստան:

— Լո՛ի յանդուզն.

Կոտորւիք դուք.

Վախկոտներիդ ես թաղեմ.

Ճառ ասեմ թէ՛ զանգ կախեմ,

Գոչեց ջո՛ջը,

Քաշեց պոչը:

==

Գ Ա Յ Լ Ը

Գող-աւազակ գայլի մէկին,

Չոքած գտան գառան բզին.

Նրան բռնած գիւղը տարան,

Գլխին արին ժամ-պատարագ

Ու կարգացին Աւետարան,

Որ նա դառնար խոտածարակ-

Իրեն փոխէ,

Ճանճ չը կոխէ:

Ամբողջ գիւղը ժամ, աղօթքի՛

Մէկ էլ գայլը ելաւ ոտքի.

— Է՛, շնատ արէք, ժամուր, ասաւ,

Ոչխարն արդէն սարը հասաւ:

— րո —

Գ Ա Յ Լ Ն ՈՒ Մ Կ Ն Ի Կ Ը

Գայլը հօտից իր հանգի

Ջարկեց տարաւ մի մաքի,

Կերաւ փորն ու փսորը,

Պառկեց մինչև կէս օրը:

Մուկը հեռւից հոտմտաց,

Ելաւ ոտաց

Հոփիկ-թոփիկ

Ու մի ճօթիկ

Մսից առաւ

Ու թռաւ:

Գայլը զարթեց,

Իրեն ջարդեց,

Թէ հնչ-հարայ,

Ալան, թալան

Է, պահապան,

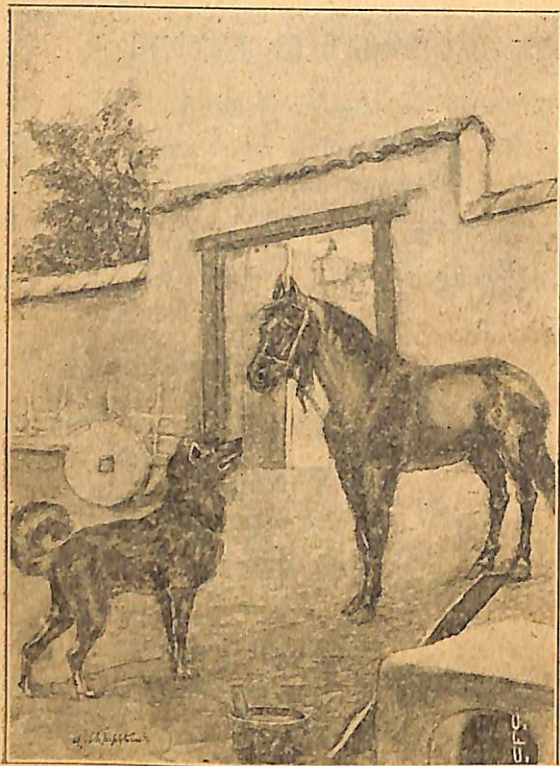
Մատնեցին,

Վատնեցին.

Ինչ ունէի՛ թալանեցին:

○○○○○○○○

Շունն ու Ձին:

ՇՈՒՆՆ ՈՒ ՁԻՆ

Մի տան բակում շունն ու ձին
Իրար առան, վիճեցին:

Շունը ձիուն
Թէ՛ գլխիդ ձիւն.
Ի՛նչ մեծ բան ես.
Բեռ կը տանես,
Արտ կը վարես,
Ձի, ձի, խնոցի.
Վրան հեծի,
Մեծ ջուրն անցի,
Տար դէն գցի:

է, թող կորչի աննշանը.
Ա՛յ, ինչ ասեմ ինձպէս շանը.
Ես ցերեկով տունը պահեմ,
Ես գիշերով հօտին նայեմ՝
Ձին ոտ մեկնի ինձ հաւասար:
Ձին թէ ճիշտ է, հաջան Բասար,
Ես որ հանգիստ կողքիս պառկեմ,

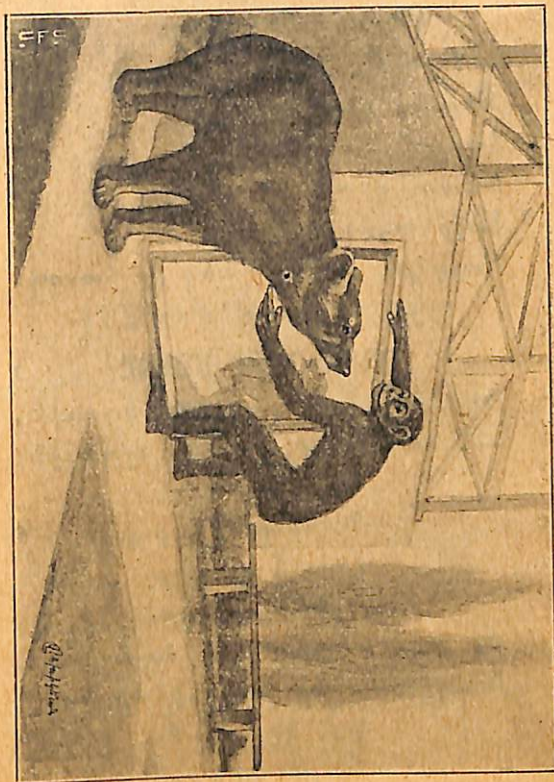

Բեռ չը կրեմ,
 Արտ չը վարեմ,
 Տուն կը լինի՞, որ դու պահես,
 Հօտ կը լինի՞, որ դու նայես:

ԿԱՊԻԿՆ ՈՒ ՀԱՅԵԼԻՆ

Իրեն տեսնելով
 Հայելու միջին,
 Կապիկը ոտով
 Մի բոթեց արջին.
 — Քեռի, սրան տես,
 Սա ո՞վ է, գիտե՞ս.
 Էս ինչ ուեխ է,
 Կնճուռ տրեխ է,
 Հրէշ, ցուցանք,
 Պատիժ, փորձանք:
 Ինձ տեղն ու տեղ կսպանէի,
 Թէ քիչ սրան նմանէի:
 Բայց թէ ես էլ ինչո՞ւ հետ եմ,
 Էդպէս ցուցանք քչին գիտեմ,

Կապիկն ու հայելին.

Թւեմ՝ զատ-զատ,
 Մերոնց մէջ շատ:
 —Քան թէ թւես
 Ձերոնց զատ-զատ,
 Լաւ չէ նայես,
 Խելօք, վրադ,
 Արջը ասաւ,
 Բայց թէ խօսքը տեղ չը հասաւ:

○○○○○

ԿԱՏՈՒՆ ՈՒ ՄՈՒԿԸ

Խեղճուկ մուկը խնդրեց կատին,
 —Ասլան-բալա, քո հօր պատւին,
 Արի ինձ թող,
 Դառնամ մի դուխ,
 Լիտիկ ու գեր,
 Բռնիր ու կեր:
 Թէ վաղ թէ ուշ՝ քեզ համար եմ,
 Բայց հիմա ես շատ նիհար եմ:
 Դու էլ չուտես,
 Հօ լաւ գիտես՝
 Որդիդ կուտէ,
 Ասա՛, սուտ է:

—Այ, հողը դուն,
 Ասաւ կատուն.
 Առաջ մորթուս,
 Յետոյ որդուս,
 Մկին բամփեց,
 Փորը ճամփեց:

○○○○○

ԱՆԾԵՂՆ ՈՒ ԱՌԻԻԾԸ

Սպանւել էր մայր առիւծի կորիւնը-
 Աչքը կոխած արիւնը
 Մռնչում էր, փրփրում
 Ու գետինը փորփրում:
 Մին էլ ծառից մի մայր անծեղ
 Ասաւ. «Տիկին ագնւացեղ,
 Հլա խօսքը մեր մէջ մնայ.
 Բա էն լաւ է, որ անխնայ
 Դու լափում ես այլոց ձագեր,
 Խղճի արի, այ արնակեր:

ԽՈՋՆ ՈՒ ԱԳՈՒՍԻԸ

Մի դարևոր կաղնու տակ
 Խոզը ազահ ու անյագ
 Ա՛յնքան կաղին զխուեց,
 Որ ցած ընկաւ ու փուեց:
 Ջարթնեց քնից ու տակից
 Ծառը փորեց արմատից:
 — Ի՞նչ ես անում, այ անգէտ,
 Կը չորանայ արևից,
 Ագռաւն ասաւ վերևից:
 — Չորանում է՝ չորանայ,
 Ինձ ի՞նչ օգուտ՝ զօրանայ:
 Միայն կաղին ունենամ,
 Ուտեմ, պառկեմ, գիրանամ:
 — Ա՛յ ապերախտ կենդանի,
 Ով քեզ նման վիզ ունի,
 Իր կոյր աչքով չի տեսնի,
 Որ կաղինը հիւթալի
 Լոկ այս ծառն է ձեզ տալի,
 Ագռաւն ասաւ խոզուկին,
 Այն կախ զլուխ կուզիկին:

Ագռաւն ու Խոզը:

ԱՆՅԱԼԹ ԱՔԼՈՐԸ

—Չո՛ւ, չո՛ւ, ձեզ բրինձ,
 Ով որ չը գայ, ճուտը ինձ,
 Տանեմ ծախեմ՝ գինը ինձ.—
 Էդպէս կանչեց մեծ նանը,
 Կուտը ցանեց դռանը:
 Որ չը տեսան կուտ-կուտիկ,
 Սքլոր ու հաւ, ճուտ-ճուտիկ
 Վրայ հասան, ճը՛տ, հա՛ ճը՛տ,
 Վեր քաղեցին կը՛տ, հա՛ կը՛տ:
 Երկու աքլոր-երկու խւ,
 Մինը չալիկ մինը սև,
 Մէկը մէկից քաջ, արի,
 Կոխ բացին աքլորի.
 Սևոն քիթը մի մխտեց
 Չալի աչքն ու յաղթեց.
 Յետոյ թռաւ տանիքը
 Ու սկսեց իր երգը.
 —Ծուրրուղո՛ւ, յաղթեցի,
 Քիթս աչքը մխտեցի:

Մէկ էլ վերից ուրուրը
 Թափով նետուեց կտուրը,
 Չարկեց տարաւ յաղթողին՝
 Քիթը աչքը մխտողին:

ՎԱՏ ԸՆԿԵՐԸ

Մի անգամ
 Առիւծ արքան
 Մոնչում էր կողի ցաւից:
 Գազանները ամեն կողմից
 Եկան հիւանդ արքային տես,
 Բայց մէջերնին չըկար աղւէս:
 Էդտեղ մէկ էլ
 Մի պառաւ գէլ
 Ասաւ. «Սրբայ,
 Ախըր ի՞նչ կայ,
 Որ աղւէսը,
 Թի՛ղ ու կէսը,
 Քեզ չէ յարգել.
 Տես, չէ եկել:
 Յաւը թողած՝

Արքան, գոռաց.
 Թէ հա՛ թռէք,
 Էն ըմբոստին
 Ոտս բերէք:
 Հինք-վեց գազան
 Ելան հասան,
 Էն աղւէսին
 Մի կերպ գտան,
 Պատճառն ասին,
 Բերին ատեան:
 Արքան գոռաց.
 —Ո՞ւր ես, մեռած:
 —Ասեմ ձեռաց,—
 Աղւէսն ասաց.—
 Տէր վեհափառ,
 Խնդիրս առ.

Որ լսեցի՛ դու հիւանդ ես,
 Էլ ի՛նչ ասեմ, ինձ հօ գիտե՞ս.
 Ինչպէս գլխիս կրակ վառած
 Եւ պատանս էլ թեխ առած,
 Հա՛ էստեղը, հա՛ էստեղը,
 Վերջը գտայ ցաւիդ դեղը.

Գայլի մորթին արա՛ մուշտակ,
 Միսը շորւայ, խմի՛ տաք տաք,
 Քրտնեց կողքդ՝
 Կանցնի դողդ:
 Որ չը տւեց էսպէս թելին,
 Իսկոյն գետին դրին գէլին.
 Արքան հագաւ գէլի կաշին,
 Միսը կերաւ նախաճաշին:
 Քրտնեց կողը,
 Անցաւ դողը,
 Մէջտեղ գնաց
 Զըրպարտողը:

ԳԱՅԼՆ ՈՒ ԳԱՌԸ

Մի ամլիկ գառ
 Իրեն համար
 Զուր էր խմում առւակից.
 Մէկ էլ դէմի ձորակից
 Գայլն է կտրում վերեւը,
 Խօսքին տալով էս ձեւ.
 — Էս ի՛նչ լրբութիւն,

Ի՛նչ յանդգնուեթիւն,
Ա՛յ դու փախնքոտ,
Ոչխարի լակոտ.
Դու ինչի՞ տէր ես,
Որ գաս զնչովդ,
Քթով-պնչովդ
Զուրս պղտորես:
Բռնե՛մ դունչդ,
Կտրի շունչդ:

«Մի բարկանար, պարոն գայլ»
Քեզնից ցած եմ քանի քայլ,
էնպէս բան ես ասում որ...
«Սո՛ւտ եմ ասում, այ լղպոր-
էդ էլ չընի հերւանը,
Զեմ մոռացել էն բանը,
Որ հէնց էստեղ, նոյն օրը,
Հայհոյեցիր իմ հօրը:
—Մի տարեկան դեռ չըկամ...
«է՛հ, եղբայրդ էր, անդգամ»:
—Ես մի ծիւն եմ, մինուճար...
—Խնամիդ էր անպատճառ,
Կամ մէկը ձեր պիղծ ցեղից,
էլ ժաժ չը գաս քո տեղից:

Զեր շների,
Հովիւների
Ո՛խը քեզնից ես հանեմ,
Տես գլուխդ ի՛նչ բերեմ:
Ասաւ, հասաւ գառանը,
Առաւ, թռաւ անտառը:

ՎԱՅՇ ՄԷԿԻ ՏԻՐՈՉԸ

Մի այրի կին գիւղի հօտում
Ունէր չունէր մի հատ մաքի,
Բուրդն էր մանոււմ, կաթը կթում,
Զէր ուզում որ նա ցամաքի:
Ու մի օր էլ, թող յետ չը գայ,
Գիւղը հասաւ սարից բօթը,
Թէ չէք ասի, գայլն ագահ
Հովից ծածուկ ընկաւ հօտը,
Պատահոտեց այրու մաքին:
Հացեց կինը խիստ դառնագին,
Հացեց, ասաւ.— շատը շատին,
Գայլի վնասն էլ աղբատին:
Գայլն ընկաւ ոչխարի մէջը,
Վայն եկաւ մէկի տիրոջը:

Գայլն ու Գառը:

ՀՍԿԱՅ ՄՐՋԻԻՆԸ

1. Հին ժամանակ
 Մասրենու տակ
 Ծնեց (մի մրջիւն:
 Մրջիւն, ինչ մրջիւն.
 Ուժեղ, վիթխարի,
 Երկու մեծ գարի
 Մէկից էր տանում:
 Էսպէս են պատմում,
 Որ մրջնատորդին
 Յաղթեց և սարդին.
 Եւ մրջնանոցի՝
 Փոքրի և մեծի
 Խօսքի առարկան
 Դարձաւ էդ հսկան:

Մրջնանոցում էդ քաջ հսկան,
 Քիչ հաշուելով հոշակն էսքան,
 Մի ամառ օր մտաւ քաղաք.
 Փողոցի մէջ, մարդկանց առաջ,
 Տերեն առաւ ու շալակեց,
 Ընկաւ, ելաւ, տարաւ, բերեց.

Բայց թէ մէկը
 Գէթ մի բերան
 Չասաւ նրան՝
 «Կեցցես, մըջիւն,
 Սար ես շրջում»:
 Տեսաւ շանը, ասաւ. «Բողւոր:
 Գլխի եղւոր,
 Որ քաղաքում,
 Աւերակում,
 Մարդիկ կոյր են,
 Կոյր չեն, սւր են,
 Դէ, դո՛ւ ասա.
 Օրէնք է սա.
 Ոյժս փորձեմ,
 Հրաշք գործեմ,—
 Մէկը չը գայ,
 Ասի, հսկայ,
 Ես սար շրջեմ...
 —Մարդիկ ինչ են,—
 Ասաւ շունը.—
 Սրա ըստին,
 Յիմար գլխին,

Ինքը մըջիւն՝
 Սար է շրջում:
 Սրան մտիկ,
 Լորու հատիկ,
 Էս չէ տեղդ,
 Հայդէ գեղդ.
 Քեզ քաջ հսկայ
 Էնտեղ ըզգայ:

ԳԱՅԼՆ ՈՒ ՇՆԵՐԸ

Գայլը մի օր
 Տեսնում է, որ
 Հովիւները դանակներով
 Կտրատում են մի գէր ոչխար,
 Իսկ շները լուռ, անվրդով
 Թափւել են վար,
 Ղրմոտում չեն,
 Մրմոտում չեն:
 Գայլը նրանց ինչ է ասում.
 —Կոտորէք դուք՝ ինչ վայնասուն
 Կը հանէիք դուք խմբովի,
 Թէ այդ բանը ես անէի:

Գայն ու Շնեղը

ԱՆՑՈՐԴՆԵՐՆ ՈՒ ՇՆԵՐԸ

Մի անգամ
 Երկու բարեկամ
 Անցնում էին խօսելով:
 Սրանց ձայնը լսելով
 Մի շուն բակից,
 Դուան տակից
 Վազեց վրա.
 Մին էլ ահա
 Կեռ պոչերը,
 Թաց դնչերը
 Բարձրացրին հարայ-հրոց,
 Եւ փողոցը դարձաւ շնոց:
 Մի անցորդը ծուկեց բարի,
 Էն միւսը թէ, ախպէր, ա՛րի,
 Քարով էլ շատ կը գազազին,
 Միշտ այդպէս են շունն ու
 Թագին:
 Եւ ճիշտ նրանք, որ քիչ անցան,
 Էլ հաջոցի ձայն չիմացան:

Անցորդներն ու Շները:

ՄԱՆՈՒԿՆ ՈՒ ՍԱՆՐԸ

Մի մօրբալիկ,
Սիրուն մանուկ,
Մի սանր ունէր
Նոր ու բանուկ:

Գանգուրներն իր կռինճ-մոխնճ,
Թելիկ-մելիկ ոսկի նարինջ.
Նա սանրում էր ու հիանում,
Շիմշիր սանրը լաւ էր բանում:
Ու մի օր էլ սանրը կորաւ,
Եւ մանուկը լացը դրաւ:
Կորած սանրը երբ գտնւեց,
Թնջկած գլուխն էլ չը սանրեց:
Մազերի մէջ տնկւեց մնաց,
Ետ ու առաջ էլ չը գնաց:
Մանուկն ասաւ. «Ա՛յ իմ սանր,
Ի՞նչ ես շարժուում այդպէս ծանր,
Իմ առաջւայ լաւ սանրը չես»:
—Ո՛չ,—սանրն ասաւ,—նոյնն եմ ես,
Բայց մազերդ դու թնջկել ես:

•••••

ԿՈՏՆՈՂ ԳԴԱԼԸ

Ճաշ ուտելիս սպաս բերին,
Անփոր գդալն ընկաւ հիւրին.

Համ անփոր էր,

Համ կոտլոզ էր,

Բեռ չէր տանում

Ուզէր, չուզէր:

— Հայրիկ, — ասաւ որդին հօրը, —

Մի դու մտիկ էս ախպօրը,

Մեր կոտլոզին բառնալ կուզէ.

— Է՛, բան չունես, սրգիս, լու՛է,

Թէ կոտլոզը մեր կոտլոզն է,

Նա իր օրում բեռ տանող չէ:

ԵՐԿՈՒ ԱՔԼՈՐ

(Հայ-թիւրք. կոտորածների առթիւ)

Նանին ունէր երկու աքլոր,

Մի թուխսի ճուտ, իրար սովոր.

Կատարները կարմիր լալայ,

Փետուրները բամբակի քուլայ:

Ման գալները հպարտ-հպարտ,

Ապրում էին ուրախ, գլարթ.

Բակն իրենցն էր, դուռը նանին,

Ամեն մէկը իրեն բանին:

Մի օր նանը հաւաթառին

Կարմիր ներկեց աքլորներին.

Առաւօտեան բարիլուսին

Մի տեսնէիր դու երկուսին:

Իրենց տան մէջ, իրենց բակում,

Ինչ են իրար գլուխ թակում.

Ու հէնց էնպէս, իրար օտար,

Արիւնլայ երես, կատար,

Ճգրտալով,

Ծղրտալով,

Եկան, եկան

Առուն ընկան:

Ջրում մի լաւ տգիւեցին,

Ու էնտեղ էլ սիպտակեցին:

Ներկը գնաց փետուրներին.

Երբ որ նրանք ելան ջրից,

Ճանաչեցին նոր մէկ մէկու

Ու կանչեցին կուկուլիկո՛ւ:

—Այ կոտրւէր նանի ձեռքը,
Մեղաւոր էր կարմիր ներկը:

Երկու աքլոր:

ԳԱՅԼՆ ՈՒ ԿԱՏՈՒՆ

Գայլն անտառից
Փախաւ գեղը,
—Նեղն եմ նեղը.
Քո հօր պատւին,
Ասաւ կատւին,—
Ասլան բալա,
Մի ճօր արա:
Մի տես հալա
Որսորդ ու շուն
Թագի, թուլա
Միսս են կըրծում,
Ինձ հալածում:
Աստուած կտրի դրանց հոտը,
Մի մարդ ցոյց տուր պահւեմ մօտը:

—Այ ցեղակից,—գոչեց կատուն,
Գնա մտիւր Մարօի տուն.,
Նա չափազանց բարի կին է:
—Ես էլ պիտեմ, որ անգին է,
Բայց որ նրա հորթն եմ կերել...
—Բկիդ կանգնէր, լաւ չես արել:
Այ Դաւթի մօտ, կուզես կանչեմ:
—Նրանից էլ ես կամաչեմ.

Հէնց ամառը

Տարայ Դաւթի փոքրիկ գառը:
—էլ սլամ ասեմ. հա, մեր Զաքին:
—էս գարնանն էլ նրա մաքին:
—էլ սվ մնաց... հա, երէցը.
—էս աշնանն էլ դրա էծը...
—Այ դու ուտես չոռի մեծը,
Քանիքն եղաւ .. հինգը վեցը...
Ի՞նչ երեսով, այ գող վատթար,
Գիւղը մտար,
Տեղ չը գտար:
Գիւղն յիմար է,
Որ թշնամուն պատսպարէ,
Ով ինչ բրթէ,
էն կը խրթէ:

ԱՂԻԵՍԸ, ԳԱՅԼՆ ՈՒ ԱՐՋԸ

Մի գէլ, մի արջ, մի աղւէս
 Ապրում էին ախպօր պէս,
 Մի օր գտան մի մեծ փարչ
 Փորը լէն-լէն, բուկը կարճ,
 Մէջը լիքը-լիքը եղ
 Ու պահեցին մի լաւ տեղ,
 Որ յետի օրն էն եղէն
 Գաթայ թխեն-թխմխեն:
 Գէլը մի օր, կիրակի,
 Գնաց բերեց մի մաքի.
 Արջը գնաց կրակի
 Ու աղւէսն էլ իր հանգի
 Միսը արեց խաւուրմայ.
 Էդ էլ եղի մօտ մնայ:
 Էն աղւէսը եղն ու միս
 Ծածուկ կերաւ մի ամիս.
 Վերջը կանչեց՝ «վայ, աման,
 Ո՛վ է կերել խաւուրման,
 Ո՛վ է կերել մեր եղը,

Բան չէ թողել իր տեղը:»
 Արջը էնտեղ փրնթփրնթաց,
 Գէլը կանգնեց ու վրնգվրնգաց՝
 Աղւէսն էլ սուտ թրնկթրնկաց,
 Ա՛խ խաւուրմայ, ա՛խ գաթայ,
 Ա, էսպէս էլ մեծ խաթայ:
 Ա, թէ գտնեմ ես գողին,
 Փարչը ջարդեմ իր կողին:
 Բայց չէք կարող ինձ խափել,
 Արջիկ-փարչիկ, գէլ ու փէլ
 Եկէք, եկէք այստեղ մենք
 Արևի դէմ քիչ քնենք,
 Ում կանակից եղ դուրս գայ,
 Նա է գողը—կայ-չըկայ:
 Ու փուեցին երկար, կարճ՝
 Գող աղւէսը, գէլն ու արջ:
 Արջ ու փարչը, գէլ ու փէլ,
 Հէնց որ առան մրափել,
 Փուչ աղւէսը սուս ու փուս,
 Իր թաթերին կուգէկուղ
 Ելաւ բերեց բղիկը,
 Բերեց մի մատ եղիկը,

Քսեց մէջքին խեղճ գէլի.
Արջին ասաւ. «պատուելի,
Վեր կաց, գտայ մեր գողը.
Գէլն է կերել մեր եղը,
Ու երկուսով տեղն ու տեղ,
Գէլին արին փորի գեղ:

Ցանկ

Արլորն ու մարգարիտը	—	—	—	4
Ճպուռն ու մըջիւնը	—	—	—	4
Ագռաւն ու աղւէսը	—	—	—	6
ձանճը	—	—	—	10
Գորտն ու կովը	—	—	—	10
Կլոււն ու տատրակը	—	—	—	13
Նապաստակները	—	—	—	16
Գորտը	—	—	—	19
Գորտն ու ագռաւը	—	—	—	19
Ամպն ու սարը	—	—	—	20
Խեցեմորթն ու գորտը	—	—	—	21
Քամին ու մարագը	—	—	—	22
Փայտահատն ու մահը	—	—	—	22
Աքաղաղն ու կտուրը	—	—	—	25
Քամին ու մթեղը	—	—	—	26
Պուտուկը	—	—	—	26
Գայլն ու կատուն	—	—	—	27
Լորն ու թռչնորսը	—	—	—	29
Որսորդն ու նապաստակը	—	—	—	30
Կրիան	—	—	—	32
Բարեսիրտ աղուէսը	—	—	—	33
Կաղնին ու եղեգը	—	—	—	37
Կլոււն ու արլորը	—	—	—	39
Ուղտի ականջները	—	—	—	43
Նապաստակն ու տատրակը	—	—	—	44
Աղուէսն ու էջը	—	—	—	45

Գիւղացիքն ու ծառը	—	—	—	46
Արմատներն ու տերևները	—	—	—	48
Գառը	—	—	—	51
Սարդն ու մեղուն	—	—	—	52
Գայլն ու աղաւնիքն	—	—	—	53
Շունը, մարդը, բաղէն	—	—	—	56
Երկնքից կախած քարը	—	—	—	57
Ժանտախտ	—	—	—	60
Դեղձանիկն ու տատրակները	—	—	—	64
Պոչատ աղւէսը	—	—	—	65
Մկների ժողովը	—	—	—	66
Գայլը	—	—	—	70
Գայլն ու մկները	—	—	—	71
Շունն ու ձին	—	—	—	73
Կապիկն ու հայլին	—	—	—	74
Կատուն ու մուկը	—	—	—	79
Անծեղն ու առիւծը	—	—	—	77
Խոզն ու ագռաւը	—	—	—	78
Անյաղթ աքլորը	—	—	—	80
Վատ ընկերը	—	—	—	81
Գայլն ու գառը	—	—	—	83
Վայը մէկի տիրոջը	—	—	—	85
Հսկայ մրջիւնը	—	—	—	87
Գայլն ու շները	—	—	—	89
Անցորդներն ու շները	—	—	—	91
Մանուկն ու սանրը	—	—	—	93
Կոտորոզ գդալը	—	—	—	94
Երկու աքլոր	—	—	—	»
Գայլն ու կատուն	—	—	—	96

ԳԻՆՆ Է 60 ԿՈՊ.

դիմել Թիֆլիսի հայ գրախանութները.
Հրատարակչ. Ընկերութեան գրասենեակի հասցէն,
Тифлисъ Сергіевская ул. № 20

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0341147

34721

